

Сава Сивриев, проф. д. н.

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

ЗА РАЗКАЗВАНЕТО В „ПОВЕСТ РАДИ СТРАШНАГО И ВТОРАГО ПРИШЕСТВИЯ ХРИСТОВА“ (БУДИН, 1814) ОТ ЙОАКИМ КЪРЧОВСКИ

Резюме. В края на XVIII и началото на XIX век за българската общност в Османската империя християнските ценности са в криза. Чрез две проповеди, отпечатани в книгата му, Йоаким Кърчовски реагира на кризата. С тях той поставя началото на ново богословие. Ще го наречем условно „делнично богословие“. Високите образци на християнството, светите отци и учители на Църквата в това време са трудни за разбиране от делничния човек. Това кара Йоаким Кърчовски да ориентира богословието си към ранното християнство – по-просто и по-разбираемо за делничния човек. В неговото време мисленето за телесното доминира над мисленето за духовното. Тази ментална нагласа води общността към нравствен разпад.

Ключови думи: проповед, богословие, ценности, криза, телесно, духовно, Йоаким Кърчовски, теоцентризъм, антропоцентризъм

„Повест ради страшнаго и втораго пришествия Христова“ (1814) след „Молитвений крин“ (1806) е втората отпечатана в Буда българска книга. „Повест“ е с църковнославянското значение на думата – увещание, убеждение. Заглавието на книгата обяснява още, че тя е „сбранная от различных святых писаниях и преведенна на простейший язык Болгарский, ползования ради простейших человеков и некнижных“.

Писането на прост български език, знаем, е вече установена практика в българската книжовност от това време. Книгата, според заглавието ѝ, е предназначена за най-простите и некнижни човеци. В тази среда следва да е нейната рецепция, за тази среда е и написана. С „Неделника“ (1806) на св. Софроний Епископ Врачански, освен писането на прост народен език, като норма се налага и едно *ново богословие*. Ще го наречем *богословие на делника*. В библиотеката на Рилския манастир, в сборник на Йосиф Брадати от средата на XVIII век¹ се чете „високото“

¹ Рк-4/10 – Дамаскин, XVI век, 313 с. В описа вероятно е допусната грешка. Йосиф Брадати е роден около 1695 г. и кончината му е около 1757 г.

Вж.: *РЕЧНИК на българската литература*. Т. 2. София: БАН, 1977, с. 144 – бел. моя, С. С.

богословие на св. Йоан Златоуст. За простейшия и некнижен човек, който се труди като земеделец, занаятчия или търговец, който няма и времето, и знанието на монаха, това високо богословие може да е не само неразбираемо, но и досадно и да не върши никаква работа в общението между Църквата и простейшия и некнижен човек. Богословието на делника обаче предлага прости, съобразени с ежедневието, решения.

В Буда, във Виена и в други от градовете в Австрийската, а след 1867 г. Австро-Унгарската, империя се печатат по-малко от половината от описаните от Маньо Стоянов български книги. Би могло да се говори за „изнесено“ извън границите на Османската империя, в съседната Австрийска империя, за което няма културен разказ, Българско възраждане. Така, както то е „изнесено“ в XIX век в Княжество Влахия, за което премного знаем. Издаването на български книги в Австрийската империя се спомоществува от търговци българи, установили се там още след XVII–XVIII век². Българското възраждане в Австрийската империя, за което свидетелстват книгите, издадени там, не предлага героика, преминаване с чети през „тиха бяла Дунава“, кисело вино, преживяване на възвишени хайдушки интенционални светове в кръчмата на Странджата и пр. деяния, а едно тихо културно строителство, при условие че си плащаш сметките за печат.

В това време историята притиска Европа. След века на Просвещението следва Френската революция (1789–1799), Наполеоновите войни (1799–1815), Битката на народите (1813), Виенският конгрес (1814–1815), Ватерло (1815). На Югоизток – кризата и началото на разпада на Османската империя, деструкцията на обществения ред, на нравствените правила. В това време св. Никодим Светогорец съставя в Света Гора известния сборник „Θηλοκαλία“, в превод – „Добротолубие“, прекрасна книга, но и в нея образците са високи. Те представят и споделят монашески опит. А тези люде, на които е проповядвал Исус Христос – и апостоли, и народ, са били прости и безкнижни човеци. Неуки и некнижни са били и българите в края на XVIII – началото на XIX век. С оглед на тази ментална ситуация в общността е трябвало да се търси и решение за прагматиката на богословския текст.

В „Повест ради страшнаго и втораго пришествия Христова“ има две слова: „Слово заради страшен суд Божий и второе пришествие Христово“ и „Слово второе святаго пророка Даниила“. Нас ще ни интересува първото слово – „Слово заради страшен суд Божий и второе пришествие Христово“.

В него Йоаким Кърчовски разделя времето на **преди** и **сега**. С тази

² Подробно вж.: ПАНОВА, С. *Българските търговци през XVII век*. София: Наука и изкуство, 1980; БУР, М. *Балканите и унгарският пазар през XVIII век*. София: Наука и изкуство, 1977.

подялба обикновено се мисли в гранични ментални ситуации. Такова е времето в края на XVIII и началото на XIX век, което Йоаким Кърчовски преценява от гледната точка на християнската етика и антропология. В плана на типологията гранична е и ситуацията в края на XIX – началото на XX век – в края на Възраждането и началото на конституирането на модерността. Така в 80-те години на XIX век Иван Вазов също разделя времето на **преди** и **сега**. На възвишеното и идеално преди, каквото е било времето на Възраждането, и на прагматичното и обсебено от материални страсти и социален успех време след Възраждането. По същия начин разделя, но натрупания вече литературен фонд, и Пенчо Славейков – в известната си статия „Българската поезия“, 1906 г.

Светът изглежда по един начин, когато се чете духовно от Йоаким Кърчовски, по друг – чрез идеализма на Възраждането и прагматизма на модерността, които са избори за обществено поведение – от Иван Вазов и по трети – чрез категориите на културата от Пенчо Славейков. Прочитът е в зависимост от това каква е менталната доминанта на времето и кое доминира в представите на говорещия и четящия (слушаш). Йоаким Кърчовски и Иван Вазов мислят в една парадигма. Теоцентрична изцяло за Йоаким Кърчовски. С отклонения към антропоцентризъм, но без промяна на фундамента за Иван Вазов. За тях не би имало бъдеще, ако сегашността не се ориентира към и не повтори онова, което е било *преди*. *Преди* е време на ценности, на живот; сега – на разпад, на смърт. Чрез категориите на антропоцентричната вече култура Пенчо Славейков мисли по обратен начин, т. е. в друга парадигма – преди е част от онова, което не е дало кой знае какви културни плодове, поради това е обречено на забравя, а сега, сегашното културно строителство, е онова, което съзижда, и сегашността дава благото на бъдещето.

За Йоаким Кърчовски краят и заедно с това новото начало е Страшният съд. Сегашността и бъдещето на простейшия и некнижен човек, ако той не изправи пътя си според църковното учение, е сегашна и бъдеща смърт. Това и се знае, и се повтаря в българската среда до Йоаким Кърчовски почти хиляда години. В края на XVIII и началото на XIX век няма чуваемост за тази сегашна и в бъдеще, ако няма покаяние, първа, и възможно – втора смърт на душата. Причината за „оглушаването“ в това време изглежда да е замяната на теоцентричното с антропоцентрично мислене и представи. Това е общ процес за Европа, който в югоизточната ѝ част има своята специфика. Образец за Йоаким Кърчовски не са поученията на отците на Църквата, както това е у Йосиф Брадати, а животът и делникът на първите християни.

За него това е образцовото *преди*.

Във времето на *преди* в живота на простейшия и некнижен човек е доминирало духовното, сега – телесното.

Как изглежда в първото слово картината на сега?

Текстът на Йоаким Кърчовски започва с думи, които авторът приписва на „Светии Божии“: „вол и маска (маска / мѣска са мулето и катърът – бел. моя, С. С.) познават своите стопани, а мои люди не ме познават мене Бога“, „а сега човеци от грешно живеене не познават ни Бога, ни закон Божий, ами ходат и живеат како безумни добици“³. Техниката на това говорене (Бог сам говори, а не друг някой предава думите Му – бел. моя, С. С.) имитира автентичност на казаното. Непознаването на Бога е мисъл, която се чете от Първа книга Мойсеева – Битие, до Откровението на св. Иоан Богослов, в което е и показано какво ще е възмездие за това непознаване. Тук впечатлява редът на низовото – вол, мѣска, добици. То, освен че е цитиране на стихове из Псалом 31, е и част от делника. Човекът е по-ниско от тях. И не само това. Той пребивава в ежедневно безумие – „ходат и живеат како безумни добици“.

Този ред на низовото продължава с това, че събирането на човешките е за ядене и пиене. Това те правят като помен за душите на покойниците си, и не само това, те не се молят, а „пеат, и свират и играт“⁴, „милуют, пари и стока“⁵. За Йоаким Кърчовски „от сите грехови поголем грех“ е пиянството⁶. Че българите в това време са посинели и потемнели от пиене, твърди и св. Софроний Епископ Врачански, а и той сам излиза от стреса, като след поредното преживяване близко до смъртта, този път чрез обесване, за да се успокои, хвърля набързо в кръчмата няколко люти ракии.

Подобно на разказаното в Притчата за сеяча (Мат. 13: 3–9; Марк. 4: 3–9; Лук. 8: 4–18), малко от тези поучения на Йоаким Кърчовски попадат на добра почва.

Възраждането развива субкултура, низова култура, с доминиране на телесното, за да я отличим от високата култура на времето. Тази низова култура създава свое поле във времето и книжовен фонд, който я представя. Така Петко Славейков поетизира, макар и сатирично, пиенето на вино в „Пиянска молитва“. И съвсем не сатирично издава два пъти готварската си книга, в която четем възрожденската култура на храната, а и начините за правене на вина. За винопиенето в това време свидетелстват също и такива издания като: **Княжеский**, З. Коренъ

³ Йоаким Кърчовски цитира Псалом 31: 9. За улеснение ще посочим и контекста: 31: 8. „Ще те вразумя – казва Бог; – ще ти насоча пътя, по който да вървиш; ще те ръководя, Моето око е над тебе“. 9. „Не бивайте като кон, като неразумна мѣска, чиито челюсти трябва да се обуздават с юзда и оглавник, за да ти се покоряват“. 10. „Много са скърбите за нечестивеца, а който се уповава на Господа, него милост окръжава“. Вж.: КЪРЧОВСКИ, Й. *Повест ради страшнаго и втораго пришествия Христова*. Будин, 1814, с. 5.

⁴ Пак там, с. 11.

⁵ Пак там, с. 11.

⁶ Пак там, с. 12.

на пианството и каква полза принося на ония, що пият много, Смирна, 1842 (превод); **Матенчев**, Н. Повредити от пиение вино и ракия, Виена, 1867; **Петков**, Е. Вреда от пиянството, Русе, 1873 (превод); **Иванов**, П. Ракийска чума, Цариград, 1873 (превод). Заедно с това излиза: **Драганов** (Начович), Г. Ръководство за правяние на вино, Виена, 1873. Без да говорим за пряка връзка, пияниците в нартекса на църквата „Рождество Богородично“ в Рилския манастир са зографисани подобно на изобращението им в текста на Йоаким Кърчовски: „сите пианици се връзани; и зауздени со узди диаволски, и ги води диавол у вечна мука“⁷.

В този ред на низовото в словото си Йоаким Кърчовски сочи ходенето по врачки, баенето, магии като вредно за човека⁸. В старозаветно време едно от първите дела на цар Саул е да избие всички врачки, баячки, магьосници, гадатели, въпреки че, за да разбере каква ще е кончината му, чрез една, останала от тях, той вика духа на пророк Самуил (1 Цар. 28). Колко авторитетни са били тия практики в началото на XIX век показва това, че и св. Софроний Епископ Врачански е отстранен три години от служение, след като поради „теснота сердечная“ е ходил при баячки. **Икономов**, Г. Огледало на гръко-арнаутските магесници, Цариград, 1855, е книга, потвърждаваща състоянието на обществената менталност. Полето на това мислене се уголемява с издаваните многократно календари на Казамий, в които има предсказания за годината, за всеки ден, за падането на Турция. Особено много – с предсказанията на Мартин Задека⁹, до всеизвестното, че „Турция ќе падне“.

Вярата в сънищата, която Йоаким Кърчовски осъжда, е също част от строящата се нова субкултура. Тези, които на сънища „веруят; тешко и горко ним“¹⁰. Въпреки неговото предупреждение, през 1844 г. (заедно с „Царственика“ на Христати Павлович) излизат: **Сапунов**, П. Най-нов сно-

⁷ Пак там, с.12.

⁸ Това – също, и не само това, е изобразено в нартекса на църквата „Рождество Богородично“ в Рилския манастир. Предишната църква със стенописи до XVIII век е разрушена и на нейно място е изградена сегашната – с изображения на цялото „богословие на делника“ от първата половина на XIX век. Малко преди Йоаким Кърчовски св. Никодим Светогорец пише против магиите и суеверията; явно подмяната на вярата с нейни подобия през XVIII век е общобалкански факт.

⁹ За него по-подробно вж.: ТЕМЕЛСКИ, Х. Пророчествата на Мартин Задек или кога ќе падне Турция. – *Литературен вестник* (Приложение на в. „Демокрация“), бр. 4 от 7–14 февруари 1992, с. 7; Отново за авторството на пророческата буквеница „Турция ќе падне“. – *Духовна култура*, 1993, кн. 6, с. 19–32; МУТАФЧИЕВА, В. „Предсказанията“ за края на Османската империя (Към въпроса за руско-балканските културни връзки през XIX в.). – *Studia Balkanika*, 1974, кн. 8, с. 116.

¹⁰ КЪРЧОВСКИ, Й. *Повест ради страшнаго...*, с. 14.

толковател, Букурещ, 1844¹¹, и **Снотолковател** български, Букурещ, 1844, чийто автор не е посочен в описа на Маньо Стоянов (1957–1959); Иоанович, Н. Снотолковател, Белград, 1851; Съновник, 1859, без указан автор и място на издаването и пр. от този клас книги¹². В „Тая нощ сънувах...“ и пр. сънища в прозата си Христо Ботев използва натрупаната памет в менталните представи и субкултура, за да пародира обществената ситуация.

В реда на низовото е и *белилото*, в по-широк план – следването на модите. Така Райко Жинзифов през 1862 г., на път за Русия, минава през Шумен – и в неговата сатира „Европеизъм в Шумен“ (1862) четем за шуменските девойки, че „с масла и помади /с о-де-колон мият бело лице“¹³. За Йоаким Кърчовски „и тие, кои се мажале со белило, тие тамо ке да ги помажат со кибрит, за що они носиле лице дяволско“¹⁴.

И още нещо в добавка към низовата картина на **сега**. Това непрекъснато веселие, ядене, пиене се съпътства от пеене: „а сега пеат песни на дявола“¹⁵. Първите християни „не пеали песни дяволски, а биле чисти како ангели“¹⁶, „а сега тие, кои не се молят Богу: ами пеат, и свират и играт, ох тешко, и горко на нихни души: тие се робье на дявола“¹⁷. В словото на Йоаким Кърчовски съдържанието на песните не е посочено. Най-вероятно е те да са част от фолклора на онова време. Градската култура все още не е натрупала достатъчен фонд. И ако в мисленето е доминирало телесното, тези песни следва да са изразявали телесно веселие. С това пеене „публиката“ вече се подготвя за текстове като „Гиздаво момиче“, „Борба за цалувка“ на Петко Славейков или за късни свидетелства за телесното веселие у Захари Стоянов например. Така господарката на Чардафон Велики във Влашко го карала да я гъделичка в следобедните часове по табаните. Според Пенчо Славейков

¹¹ П. Сапунов превежда и издава Новий Завет, Букурещ, 1828. Преводът, в голям тираж за онова време, първи на новобългарски език, е оценен за неудачен. Превеждането и издаването на Новия Завет (1828), а после и на тълкувател на сънища (1844) сочи, че П. Сапунов, в плана на културата, започва да не различава и да смесва сакралното (Божие Слово) и профанното (тълкуването на сънища). Това е знак за конституирането на нови, секуларативни правила за културата в първата половина на XIX век.

¹² Подробно вж. СТОЯНОВ, М. *Българска възрожденска книжнина: аналитичен репертоар на българските книги и периодични издания (1806–1878)*. Т. 1–2. София: Наука и изкуство, 1957–1959.

¹³ ЖИНЗИФОВ, Р. *Европеизъм в Шумен. – Братски труд*, 1862, кн. 4, с. 47–50.

¹⁴ КЪРЧОВСКИ, Й. *Повест ради страшнаго...*, с. 19.

¹⁵ Пак там, с. 10.

¹⁶ Пак там, с. 10.

¹⁷ Пак там, с. 11.

за любовната народна песен е характерен свенливият реализъм, но събраното от Марко Цепенков (1998, 2004) показва, че реализмът е могъл да бъде и от по-друго естество.

Това е част от картината на **сега** с доминиране на телесно. За Йоаким Кърчовски „човеци должни да не слушат снаги: за що пръв душман на душа снагата е“¹⁸.

Християнството не се противопоставя на телесното – Иисус Христос благославя брака в Кана Галилейска, храната, виното (Йоан 2: 1–11) – а на акцентирането единствено върху телесното и преходното и на доминирането на телесното над духовното.

Каква е картината на преди. За Йоаким Кърчовски образец за *преди* са първите християни. То е християнство на делника. Не е минал светоотческият период, не са изготвени правилата на Църква и вяра, т. е. след юдео-християнството, в тези първи векове липсва натрупаното след тях до края на XVIII и началото на XIX век. Изходът от печалното сега към възможното добро нравствено и съобразено с правилата на Църква и Православие бъдеще е чрез повтаряне на миналото, чрез онова, което е било *преди*.

Какво са правили първите християни според Йоаким Кърчовски – те са се молили на Бога ден и нощ, нищо грешно не са правили, не са пели дяволски песни. Били чисти като ангели. Те плакали и пели Божии песни на Бога. Но даже и със своя чист живот едва са „побегнали от мрежи и руки дяволски“¹⁹.

Словото е със силна риторична цел да бъде чуто. Внушенията се постигат чрез непрякото цитиране на Старозаветни и Новозаветни книги, чрез възможни бъдещи диалози в духовното пространство, чрез припомнянето на Страшния съд и след него – на вечната участ на човека, да е или с Бога, или без Него, чрез емоционалността на написанията словото, който преживява като свое онова, което е въвн от него, което е сега, което е било преди и което ще бъде.

Дълбокият вътрешен стремеж на Йоаким Кърчовски е да се изправи мисловността и пътят на съвременниците му; за него добре би било – на всички, но реално изправянето на мислене и път, както се знае, се случва само с тези, които имат уши да чуят, които ще се обърнат към покаяние, ще стъпят в Божия път. И след Христа не тръгва цялото човечество, а само част от него, а и малко от тази част, тръгнали след Него, наистина са Негови следовници.

В словото на Йоаким Кърчовски това *преди* няма как да се случи *сега*. Пътят към бъдещето чрез миналото – в случая ранното християнство, е правилен, но като обществена прагматика се оказва нравстве-

¹⁸ Пак там, с. 21.

¹⁹ Пак там, с. 10.

на утопия. Онези, за които е предназначено словото, се себеосъзнават и като християни, и като вярващи, но както Йоаким Кърчовски напомня – и бесовете вярват и треперят, и само с вяра, цитирайки посланието на св. ап. Иаков²⁰, спасение не се постига, а и с дела. Разделението между вяра и дела ще става все по-неудържимо в бъдещето и словото *християнин* ще става знак повече за национална идентичност. В общественото мислене се получава нещо, описано от св. ев. и ап. Иоан²¹.

Словото на Йоаким Кърчовски е част от текстовете от онова време, които започват да проектират бъдещето. В края на XVIII – началото на XIX век в менталното поле на българската общност се разпада теоцентричността и антропоцентричността се налага като норма първо в плана на бита („а тие що имат ум залепен на земя, и имат ум на овой век, и милуют пари и стока, они се чужди и душмани Богу; а тие, кои немаат ум на стока, и на пари, и се що имат, да им естъ како чуждо; тие ходат и живеат у тесна врата“) ²², а после в плана на високата култура.

В словото си Йоаким Кърчовски успява да улови и да се противопостави на явления в българската менталност, които по-късно се развиват в субкултура на делника.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

БУР, М. *Балканите и унгарският пазар през XVIII век*. София: Наука и изкуство, 1977.

ЖИНЗИФОВ, Р. *Европеизъм в Шумен*. – *Братски труд*, 1862, № 4, с. 47–50.

КЪРЧОВСКИ, И. *Повест ради страшнаго и втораго пришествия Христова*. Будин, 1814.

МУТАФЧИЕВА, В. „Предсказанията“ за края на Османската империя (Към въпроса за руско-балканските културни връзки през XIX в.). – *Studia Balkanika*, 1974, № 8, с. 116.

ПАНОВА, С. *Българските търговци през XVII век*. София: Наука и изкуство, 1980.

РЕЧНИК на българската литература. Т. 2. София: БАН, 1977.

СТОЯНОВ, М. *Българска възрожденска книжнина: аналитичен репертоар на българските книги и периодични издания (1806–1878)*. Т. 1–2. София: Наука и изкуство, 1957–1959.

ТЕМЕЛСКИ, Х. Отново за авторството на пророческата буквеница „Турция ке падне“. – *Духовна култура*, 1993, № 6, с. 19–32.

ТЕМЕЛСКИ, Х. Пророчествата на Мартин Задек или кога ке падне Тур-

²⁰ „Защото както тялото без дух е мъртво, така и вярата без дела е мъртва“ (Иак. 2:26).

²¹ „Зная твоите дела; носиш име, че си жив, а си мъртъв“ (Откр. 3:1).

²² КЪРЧОВСКИ, Й. *Повест ради страшнаго...*, с. 11–12.

ция. – *Литературен вестник* (Приложение на в. „Демокрация“), № 4 от 7–14 февруари 1992, с. 7.

ЦЕПЕНКОВ, М. *Фолклорен еротикон*. Т. 4. *Най гнѣсни думи от Прилепско*. Т. 7. *Гнѣсни и смешни приказки от Прилепско*. София: Род, 1998.

ЦЕПЕНКОВ, М. *Фолклорно наследство в шест тома*. Т. 3. *Приказки за животни. Смешни и еротични приказки*. София: Род, 2004.

Архивни източници

НА РИЛСКИЯ МАНАСТИР. Рк-4/10 – Дамаскин, 313 с.

REFERENCES

BUR, M. *Balkanite I ungarskiat Pazar prez XVIII v.* [*Balkans and Hungarian Market in XVIII c.*] Sofia: Nauka i izkustvo [publ.], 1977.

ZHINZIFOV, R. *Evropeism v Shumen*. [Eurpeism in Shumen.] In: *Bratski trud*, 1862, № 4, pp. 47–50.

KARCHOVSKI, Y. *Povest radi strachnago i vtorago prishestvia Hristova*. [*A Story for the Terrible and Second Coming of Christ*.] Budin, 1814.

MUTAFCHIEVA, V. “Predskazaniata” za kraya na Osmanskata imperia (Kam vaprosa za rusko-balgarskite kulturni vrazki prez XIX v.). [“The Predictions” about the End of the Osman Empire (To the Issue of Russian – Bulgarian Cultural Relations in XIX c.)] In: *Studia Balkanika*, 1974, № 8, p. 116.

PANOVA, S. *Balgarskite targovci prez XVII v.* [*Bulgarian Merchants in XVII c.*] Sofia: Nauka i izkustvo [publ.], 1980.

RECHNIK na bulgarskata literatura. Т. 2. [*Dictionary of Bulgarian Literature*. Vol 2.] Sofia: Bulgarian Academy of Sciences [publ.], 1977.

STOYANOV, M. *Balgarska vazrojdenska knijnina: analitichen repertoar na balgarskite knigi i periodichni izdania (1806–1878)*. Т. 1–2. [*Bulgarian Revival Books: Analytical Repertoire of Bulgarian Books and Periodicals (1806–1878)*. Part 1–2.] Sofia: Nauka i izkustvo [publ.], 1957–1959.

TEMELSKI, H. *Otnovo za avtorstvoto na prorocheskata bukvenica “Turcia ke padne”*. [On the Authorship of Prophetical Words “Tukia Shall Fall” Again.] In: *Duhovna kultura*, 1993, № 6, pp. 19–32.

TEMELSKI, H. *Prorochestvata na Martin Zedeka ili koga ke padne Turcia*. [Martin Zedeka’s Prophecies or When Will Turkey Fall.] In: *Literaturen vestnik* (Application of Democracia Newspaper), № 4, 7–14 Feb. 1992, p. 7.

TSEPENKOV, M. *Folklore erotikon*. Т. 4. *Naj-gnusni dumi ot Prilepsko*. Т. 7. *Gnusni i smeshni prikazki ot Prilepsko*. [*Folklore Eroticon*. Part 4. *Most Disgusting Words from Prilepsko*. Part 7. *Disgusting and Funny Tales from Prilepsko*.] Sofia: Rod [publ.], 1998.

CEPENKOV, M. *Folklorno nasledstvo v shest тома*. Т.3. *Prikazki zaivotni. Smeshni i erotichni prikazki*. [*Folklore Works in Six Volumes*. Part 3. *Tales About Animals. Funny and Erotic Tales*.] Sofia: Rod [publ.], 2004.

ABOUT THE STORY IN “A STORY FOR THE TERRIBLE AND SECOND COMING OF CHRIST” (BUDIN, 1814) BY YOAKIM KARCHOVSKI

Abstract. At the end of the 18th and the beginning of the 19th century, Christian values for the Bulgarian community in the Ottoman Empire were in crisis. Joakim Karchowski responded to the crisis with two sermons published in his book. With them he set the beginning of a new theology. We will call it conditionally “weekday theology”. The high examples of Christianity, the holy fathers and teachers of the Church at that time were difficult for the ordinary man to understand. This led Joakim Karchowski to orient his theology towards early Christianity – simpler and more understandable. In his time, thinking about the physical dominated over thinking about the spiritual. This mental attitude leads community to moral decay.

Keywords: sermon, theology, values, crisis, physical, spiritual, Joakim Karchowski, theocentrism, anthropocentrism

Sava Sivriev, Prof., DSc.

Bishop Konstantin Preslavski University of Shumen

115 Universitetska Str., Shumen 9700

E-mail: sivriev@abv.bg